ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№2(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Elektron nashr. 376 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E’zoza Gapirjanovna – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vaziri

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A’ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G‘.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg‘izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma’murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo‘ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog‘iston)
Rejep O‘zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta’lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G‘afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –“Yangi O‘zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo‘limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o‘g‘li – Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ
Hamkorlarimiz: O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi, O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

O'quvchilarni intellektual rivojlantirishning psixologik omillari 22
Ashurov Ramzidin Ramazonovich

Maktabgacha ta'limda bolaning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila bilan ishlashning nazariy asoslari 27
Jumanova Fatima Uralovna, Allaberganova Munisa Begimboy qizi

Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishning metodologik asoslari 32
Jo'rayeva Nargiza Tairovna, Bekbergenova Yulduz Tanirbergen qizi

Faoliyatli yondashuv asosida maktabgacha 6-7 yoshli bolalarda nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 35
Ziyodullayeva Mohirabonu Ikromjon qizi

Davlat ta'lim muassasalarida manfaatlar to'qnashuvini boshqarishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari ... 39
Xaybatullaeva Sojidaxon Ziynatullayevna

Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda integratsion yondashuv 42
Kamolitdinov Mirzohid

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning samaradorligi 45
Kamolitdinova Dilnoza Axmadilaxanovna

Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ faollikni rivojlantirish mexanizmlari 48
Nurjanova Rayxan Urazbaevna

Sinf biologiya fanini o'qitishda TIMSS topshiriqlardan foydalanish metodikasi va baholash mezonlari 52
Xaitboyeva Dilorom Rustam qizi

Qandli diabet tashxisli bemorlarda shaxs tuzilmasining emotsional komponentlari 56
Sadikova Umida Botirovna

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda pedagogik diagnostikani amalga oshirishning natijaviyligi 60
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Qodirova Shaxnoza Saidazim qizi

Kasbiy imij shakllanishida psixologik jihatlarning tafovutlari 64
Aminova Dilnoza Orifjonovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining jamoa bilan ishlash jarayonida yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish 69
Abdiyeva Fazilat Fayzulla qizi

Kichik maktab yoshidagi bolalar shaxsi rivojlanishida psixologik moslashuvning tipik xususiyatlari 73
Mirsaitova Guzal Baxodirovna

Oliy ta'lim tizimida variativ modellashtirish asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarining qo'llanilishi 76
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Interfaol treninglar orqali o'qituvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish tajribasi 79
Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiyani shakllantirishning ahamiyati 82
Zulayxo Nazarova, Qarshiboyeva Muxlisa Ismatullo qizi

Ijodiy qobiliyatni o'stirishda pedagogik mahorat va innovatsion metodlar 85
Mutallibova Odinaxon Mirzaolimjon qizi

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida olimpiadalarga tayyorlashda masalalar yechish texnologiyasi 11-sinf misolida 89
Aslonov Xayrullo Shukrullo o'g'li

Bokschi qizlarni texnika taktikasini takomillashtirish 94
Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li

Ixtisoslashtirilgan terminologiyaning asosiy lingvistik xususiyatlari 99
Axmedova Dilnoza Anvarovna

Interfaol metodlar orqali zamonaviy darslarni tashkil etishning o'ziga xos tendensiyalari 102
Bakirov Otabek Bo'ranovich

Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilishning metodologik muammolari 106
D. J. Norboyeva

Raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalari ruhiyatiga virtual muhitning salbiy ta'siri 110
Giyosov Ulug'bek Eshpulatovich, Turayeva Nigora Husniddin qizi

Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi 113
Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv qobiliyatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar 117
Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li

Principles of Organising Autonomous Learning 121
Khazratova Zukhra Mamaraimovna

Najot – ta'limda, najot-tarbiyada 124
Mo'minova Manzura Mamasodiqjonovna

Educational Potential of Museum Pedagogy and Criteria for its Application in Developing Historical Thinking of Pre-Service History Teachers 127
Niyozov Javlonbek

Landshaft dizayni vostasida bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining estetik va kreativ ko'nikmalarini rivojlantirish 131
Radjapova Zuxra Tirkashevna

Abdulla Avloniy pedagogik merosida shaxs psixologiyasi masalalari 134
S. O. Mamarasulov, D. A. Egamberdiyeva

TBL metodini qo'llash orqali o'quvchilarning madaniyati va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish 138
Sodikova Oyshakhon Muxammadsodik

Pedagogik innovatsiyalarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari 142
Solihova Barno Sodiq qizi

Boshlang'ich ta'lim magistratura talabalarining ijodiy faolligini rivojlantirish shart-sharoitlari 146
Yarmatov Shermo'min Rahmatovich

Формирование готовности родителей детей старшего дошкольного возраста к выполнению воспитательной функции в семье 149
Атаджанова Сохиба Талиповна

Redjio pedagogik yondashuv asosida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish pedagogik muammo sifatida 152
Djamilova Nargiza Nuritdinovna, Otahonova Marjona

Talabalarda algoritmik kompetentlikni rivojlantirishning sun'iy intellekt va Big Data Analytics asosida o'quv faoliyatini real vaqt rejimida kuzatuvchi va boshqaruvchi konseptual modelni takomillashtirish 155
Kayumova Nazokat Rashitovna

Raqamli ta'lim muhitida chet tili o'qituvchilari va talabalar o'rtasidagi interaktsiyaning pedagogik samaradorligi va innovatsion mexanizmlari 163
Eshonqulova Umida Xolmirzayevna

MTTlarda nutqni rivojlantirishga doir mashg'ulotlarda interfaol usullardan foydalanish texnologiyasi 168
To'laboyeva Iqbolaxon Olimjonovna

Ta'lim jarayonidagi konfliktlar 173
Abulova Mohigul Komiljonzoda

Talabalarning bolalarda ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish 176
Inomova Mahliyo Yusuf qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Shaxs tuzilmasida ma'naviy intellekt: nazariy-metodologik tahlil va psixologik interpretatsiya ... 179
Mirxoliqova Charos Xabibullaevna

18-20 yoshli belbogʻli kurashchilarning musobaqa oldi jismoniy tayyorgarliklari ... 183
Muzafarov Muxammadali Maxsudovich

Talabalarda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanib kasbiy madaniyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar (boshlangʻich ta'limda tarbiya fani misolida) ... 187
Yadgarova Surayyo

Maktab oʻquvchilariga pedagogik ta'sir koʻrsatishda oʻquvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ... 190
Yoʻldoshova Shahlo Shukurullo qizi

Boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirishning nazariy tahlili ... 194
Yusupova Sanobar Odil qizi

Типология научного текста: от жанровой классификации к дискурсивной модели ... 197
Бахтияр Катибжанович Саттаров

Взаимодействие педагога и семьи в профилактике и преодалении стресса у детей дошкольного возраста ... 201
Г. С. Алиходжаева, Х. Рахимова

Условия эффективности инклюзивного образования ... 206
Г. С. Алиходжаева, Л. О. Бекмуродова

Педагогическая готовность к обучению в школе детей билингов ... 211
Г. С. Алиходжаева, Н. А. Ганиева

Педагогические условия формирования эмоционального интеллекта у дошкольников ... 216
Джалилова Феруза Намазовна

Milliy meros va musiqiy madaniyatning yosh avlod tarbiyasidagi oʻrni ... 219
Zuhriddin Azizov

Госпитальная школа как пространство поддержки и развития ребёнка (на примере госпитальной школы при детской клиники Синсиннати, США) ... 222
Муминов Р. Р., Хакимова Н. Х., Набиева Г. Г.

Интерактивные формы работы в процессе профориентации детей дошкольного возраста ... 227
Н. Т. Жураева, С. М. Ахмеджанова

Samarali hamkorlikdagi faoliyatga tayyorlashga oid yondashuvlar ... 231
Hojiyeva Zulfiya Oʻktamovna

Поэтапное вовлечение детей с расстройствами аутистического спектра в дошкольное инклюзивное образование: комплексный анализ научно-теоретических и практических подходов ... 234
Сабина Рагимова Ровшан кызы, Айсель Масимова Арастун кызы

Umumta'lim maktablarida fizika fanini oʻqitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish ... 245
Allaniyazova Bibigul Sarsenbay qizi

Boshlangʻich sinflarda ona tili va oʻqish savodxonligi darslariga kreativ fikrlash asosida tayyorlash ... 248
Botirova Jumagul Chori qizi

Boshlangʻich sinflarda fanlarni oʻqitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish ... 254
Kaypova Gulnara Muratbaevna

Umumta'lim maktablarida tabiiy-ilmiy savodxonlik koʻnikmalarining rivojlantirish masalalari ... 257
Davletova Hamida Xasan qizi

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini ma'naviy axloqiy ruhda tarbiyalashning psixologik jihatlari ... 261
Fayzullayev Ermat Majidovich, Ortiqova Mashxura

Orkestr va ansambllarning fan sifatidagi oʻrni va tarbiyaviy ahamiyati ... 265
Fayzullayev Ermat Majidovich

Maktab fizika darslarida interaktiv dasturlar va simulyatorlardan foydalanish metodikasi ... 269
Xayriddinova Malikaxon Qodirxon qizi

Musiqada midi musiqiy cholg'ularning raqamli interfeysi 274
Omonov Xasanxon Sulaymonovich

Karyera o'sishida gender tafovvutlarning ahamiyati 277
Yulchiboyeva Nazokatxon Iqboljon qizi

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar 283
Omonov Xasanxon Sulaymonovich, Normuradova Nafisa Kuchkarovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasi – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida 287
Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Marjona Atoyeva Ismat qizi

Ilk yoshdagi bolalar psixologiyasi va rivojlanish xususiyatlari 291
Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Ne'matjonova Gulzira Ne'matjon qizi

Jadid pedagogik tafakkurida "o'qituvchi" fenomeni 294
Xushbokov Oybek Uralovich

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida savol berish malakalarini shakllantirish 296
Erhanova Nasiba Absayitovna

Musiqiy ta'limda xalq va zamonaviy qo'shiqlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning etnomadaniy komponentlarni shakllantirish 298
Qurbanova Muslima Shavkatbek qizi

Umumta'lim maktablari o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini tarkib toptirish metodikasi (biologiya fani misolida) 300
Akmalova Farida Dilmurod qizi

Maktabgacha ta'limda adaptiv ta'lim texnologiyalari yordamida bolalar ijodkorlik ko'nikmasini shakllantirish mazmuni 304
To'xliboyeva Zuxra Abdumutal qizi

Maktabgacha yoshdagi iqtidorli bolalar bilan ishlashda ta'lim texnologiyasi 308
Xudoyberdiyeva Durdona Baxodir qizi

Pedagogik-psixologik qarashlarda otaning oiladagi o'rni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish dinamikasiga oid fikrlar talqini 311
Karshiyeva Dilafruz Suyunovna, Maxamatova Munisa Mamirzo qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari 314
Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi

Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda interpersonal intellekt ko'nikmalarini rivojlantirish ... 318
G'ulomova Oychehra No'monjon qizi

Etnomadaniy qadriyatlarni integratsiyalashgan ta'lim jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarga singdirishning samarali yo'llari 321
G'ulomxo'jayeva Mushtariy Elmurod qizi

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida grafik organayzerlardan foydalanish 324
Iroda Isroilova

Buxoro iqlimi va tabiiy resurslaridan samarali foydalanish: ekologik va fizik-geografik yondashuv 329
Mardonova Saodat Muzaffarovna

Effective Traditional and Innovative Approaches in English Language Teaching: Evidence From EFL Classrooms 333
Yuldoshev Khaydarbek

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining lug'at boyligini rivojlantirishda lingvopedagogik yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 336
Allayarova Sojida Umirzakovna

Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения 339
Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkazilgan o'yin faoliyatlarini bolalar ovozli talaffuzining takomillashuviga ta'siri 342
Kattaxo'jayeva Shaxlohon Bohodirovna

O'qituvchilar tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar va milliy kontentni integratsiya qilish strategiyalari ... 344
Rahmatova Feruza Qudrat qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonini tashkil etishda tizimli yondashuv ... 348
Abdusamatova Nargiza Jamoliddinovna

Moliyaviy savodxonlik asoslarini shakllantirish uchun "Tejamkor bola" o'yinli ta'lim faoliyatini asosida ishlashni takomillashtirilish ... 352
Rizayeva Munisxon Maxkamovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida byudjet hisobi standartlariga (BHS) muvofiq buxgalteriya hisobini tashkil qilish va yuritish tartib-qoidalari ... 356
Boltayev Ahmad Rustamjonovich

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari moliyaviy munosabatlarning huquqiy asoslari ... 359
Boymuradov Normurod Abdusadikovich

Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning metodologik asoslari ... 362
Ma'rufov Mansurbek Musajonovich, Xonimov Mirqosim Samatqul o'g'li

O'smirlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari ... 367
Salayeva Dilafruz Buranovna

Pedagog nutq madaniyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ta'siri ... 370
Toshtemirova Nigina Normurod qizi

Новые методы обучения устному переводу студентов-переводчиков ... 373
Уринбаева Дилдора Утепбергеновна

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASH JARAYONINI TASHKIL ETISHDA TIZIMLI YONDASHUV

Abdusamatova Nargiza Jamoliddinovna
Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalarni maktab hayotiga moslashuv (adaptatsiya) davri hamda ularning o'qish faoliyatini muvaffaqiyatli davom ettirishga tayyorlash jarayoniga integrativ yondashuv omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolalarning psixologik, fiziologik, ijtimoiy-shaxsiy va intellektual rivojlanish jihatlari o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqilib, ularni uyg'unlashtirishning pedagogik ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: integratsiya, psixologik, fiziologik, ijtimoiy-shaxsiy, intellektual, integrativ yondashuv.

Abstract: This article examines the factors of an integrative approach to preparing children for the period of adaptation to school life and the successful continuation of their learning activities. The study analyzes psychological, physiological, social-personal, and intellectual aspects of child development, emphasizing their interrelation and combined impact on effective school adaptation.

Key words: integration, psychological, physiological, social-personal, intellectual, integrative approach.

Аннотация: В данной статье рассматриваются факторы интегративного подхода к процессу подготовки детей к периоду адаптации к школьной жизни и успешному продолжению учебной деятельности. Анализируются психологические, физиологические, социально-личностные и интеллектуальные аспекты развития ребенка, а также их комплексное влияние на эффективность адаптационного процесса.

Ключевые слова: интеграция, психологический, физиологический, социально-личностный, интеллектуальный, интегративный подход.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida bolalarni maktab ta'limiga sifatli tayyorlash masalasi davlat miqyosidagi ustuvor yo'nalishlardan biriga aylanmoqda. Chunki aynan maktabgacha katta yosh davri bola shaxsining jadal rivojlanish bosqichi bo'lib, unda bilish jarayonlari, ijtimoiy xulq-atvor, nutq, mustaqil fikrlash va o'quv faoliyatiga tayyorgarlikning muhim asoslari shakllanadi. Shu bois maktab ta'limiga tayyorgarlikni tasodifiy yoki tor doiradagi mashg'ulotlar asosida emas, balki ilmiy asoslangan, izchil va o'zaro bog'langan jarayon sifatida tashkil etish zarurati ortib bormoqda.

Zamonaviy psixologik-pedagogik tadqiqotlarda maktabga tayyorgarlik bolaning alohida bilim va ko'nikmalarni egallashi bilangina emas, balki uning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanganlik darajasi bilan belgilanadi. Bu esa tayyorgarlik jarayonini faqat o'quv elementlarini o'rgatish bilan cheklab qo'ymasdan, balki motivatsion, intellektual, irodaviy, ijtimoiy va jismoniy rivojlanish omillarini o'z ichiga olgan yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqishni talab etadi. Aynan tizimli yondashuv bunday ko'p qirrali jarayonning ichki tuzilmasini, tarkibiy qismlari o'rtasidagi bog'liqlikni va ularning o'zaro ta'sir mexanizmlarini ochib berishga imkon yaratadi.

Maktabgacha ta'lim amaliyotida ko'pincha bolalarni maktabga tayyorlash alohida yo'nalishlar – savodga o'rgatish, elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish yoki nutqni rivojlantirish bilan chegaralanib qolmoqda. Holbuki, maktab ta'limida muvaffaqiyatli o'qish uchun zarur bo'lgan tayyorgarlik bolaning butun psixik rivojlanish tizimi bilan uzviy bog'liqdir. Shu sababli tayyorgarlik jarayonini tashkil etishda maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalar o'rtasidagi uzviylikni ta'minlaydigan tizimli yondashuvni qo'llash ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrdagi "Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy bir yillik tayyorlashga bosqichma-bosqich o'tish bo'yicha chora-tadbirlari to'g'risida"gi[1] 999-sonli qarorini ijro etish doirasida davlat o'z zimmasiga 6-7 yoshli bolalarning maktabga to'lovsiz majburiy bir yillik tayyorgarligi bo'yicha majburiyatini oldi. 6-7 yoshli bolalar uchun mo'ljallangan majburiy boshlang'ich ta'limga bir yillik tayyorlash guruhlari, bolalarini to'liq kunli maktabgacha ta'lim tashkilotiga berish imkoniyatiga ega bo'lmagan yoki muayyan sabablarga ko'ra, bolasini maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bermagan ota-onalarning talab-ehtiyojlarini qondirishiga va istisnosiz barcha bolalarning ta'lim olish va rivojlanishda teng imkoniyatga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktabga tayyorgarlik maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalashning muhim vazifalaridan biridir. Bolalarni maktabga tayyorlash, birinchidan maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyaviy ishni bolalarni umumiy, har tomonlama rivojlantirishning yuqori darajasini ta'minlaydigan, ikkinchidan bolalarni maktabning boshlang'ich sinflarida o'zlashtirishlari lozim bo'lgan o'quv fanlarini egallashga maxsus tayyorlashni nazarda tutadi. Shunga ko'ra zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotlarda (A.V.Zaparojets, A.A.Venger, G.M.Lyamina, G.G.Petrogenko, J.V.Taruntayeva [9] va boshqalar) tayyorgarlik tushunchasi bola shaxsining rivojlantirish sifatida aniqlanadi va ikkita o'zaro bog'langan jihatlarda: "Maktabga o'qishga umumiy psixologik tayyorgarlik" va "Maxsus tayyorgarlik" tarzida ko'rib chiqiladi.

L. M. Momot va V. G. Glomozdaning fikricha, o'quv mashg'ulotlari mazmunida umumlashtirish turli o'quv fanlari elementlarini keng fanlararo ilmiy yondashuv asosida bir tizimlashgan mavzuda birlashtirish orqali amalga oshiriladi[9].

TADQIQOT METOLDOLOGIYASI

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab ta'limidagi integratsiya tushunchasi bola ta'lim-tarbiyasining uzluksiz jarayoni sifatida tushuniladi. Bu jarayon har bir yosh davri uchun umumiy va aniq maqsadlarga ega. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tashkiloti bola qobiliyatlari rivojini asosini ta'minlaydi va boshlang'ich maktab tajribasidan foydalangan holda bolaning shaxsiy rivojlanishiga yanada hissa qo'shadi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab o'rtasidagi integratsiya tarbiya va ta'lim mazmuni, ta'lim faoliyatining usullari, texnikasi va tashkiliy shakllari bo'yicha ham amalga oshiriladi.

Bolaning maktabga tayyorligi jismoniy, aqliy va ijtimoiy rivojlanish darajalari bilan ham belgilanadi, bu esa unga maktabgacha ta'lim dasturini sog'lig'iga zarar yetkazmasdan muvaffaqiyatli rivojlantirishda yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi bolalarning barcha faoliyatlari bir-biriga o'zaro bog'liq. Bugungi kunda bolalar faoliyatlarini ta'lim bilan integratsiyalash omillariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabga tayyorlik omillarini quyidagi turlarga bo'lish mumkin: psixologik, fiziologik, ijtimoiy-shaxsiy, psixologik va aqliy. Bolalarning maktabga psixologik jihatdan tayyorligi faqatgina uning o'qish va yozishni bilishi bilangina baholana olmaydi. Bola maktab ta'limiga avval psixologik jihatdan tayyorlanadi, uning psixikasi bilim olishga yetarli darajada rivojlanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi maktabga tayyorlov guruh bolalarining mashg'ulotlarga qatnashishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish jarayonini takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni qo'llash bolani 1-sinfga borganda o'qiydigan fanlari bo'yicha bilimlarni osonlik bilan o'zlashtirish jarayoniga samarali, ijobiy zamin yaratib beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab ishida davomiylikning amalga oshirilishi tarbiyalanuvchida yangi hayot tarzi, yangi kun tartibini qabul qila olishga tayyorligini shakllantirish, bolaga keng kognitiv dasturni o'zlashtirish imkoniyatini beradigan hissiy, irodali va intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarda o'z iqtidorini to'la namoyon etishga, tashabbus, mustaqillik va ijodkorlikni rivojlantirishga ko'maklashishga yo'naltirilgan vazifaning muvaffaqiyati asosan maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning kognitiv manfaatlari shakllanishiga va ta'limning integratiyalshuviga bog'liq bo'ladi.

Bolalarni maktabga tayyorlash murakkab, ko'p qirrali vazifa bo'lib, bola hayotining barcha sohalarini qamrab oladi. Kattalar bilan muloqot bola uchun katta qadriyatdir. Bolalarning savollariga doimo javob berish, bola bergan savollarni rad etmasak va uni atrofdagi kattalar hayotidan ajratib qo'ymaslik, ularda maktabga tayyorgarlikni tabiiy va stresssiz o'tishini ta'minlaydi. Masalan, vaqti-vaqti bilan bolani do'konga olib borish, u o'zining sevimli taomini sotib olishi uchun qancha pul kerakligini hisoblashga harakat qilishiga sharoit yaratishi, bolaga o'ziga yoqqan shirinliklar nomini va uning narxini o'qishini, o'zi xarid qilishi mumkinligini taklif qilish u o'qish, sanash bo'yicha ta'lim oladi, tanlovlar o'tkazishni va mustaqil harakatlarni bajarishni o'rganadi. Va bu, aslida, maktabga tayyorgarlikning asosidir - shunda bola nafaqat raqamlar va harflarning nomlarini bilib oladi, balki fikrlashni o'rganadi.

Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayoniga integrativ yondashuv omillari:

- bolalarga beriladigan ilmiy asosga ega bilimlarni oson, bola uchun qiziqarli bo'lgan shakllarda (tajribalar, o'yinlar, suhbat, texnika vositalari yordamida namoyish etish,…) dastur talablariga muvofiq "oddiydan murakkabga tomon" tamoyili asosida izchillikda yetkazish;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti, oila va maktab o'rtasidagi ta'lim-tarbiya jarayoniga intilish va qarashlar birligini tashkil etish;
- umumiy maqsadlar va ta'lim-tarbiya vazifalarini, maqsadga muvofiq natijalarga erishish yo'llarini ishlab chiqish;
- ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari – tarbiyachilar, o'qituvchilar, bolalar va ota-onalarning o'zaro hamkorligi uchun sharoitlar yaratish;
- ota-onalarning keng qamrovli psixologik-pedagogik ta'limi.

Bolaning birinchi sinfga qabul qilinishi o'zi uchun ham, ota-onasi uchun ham mas'uliyatli sinov. Maktabdan oldingi tayyorgarlikning tashkil etilishi tashvish, qo'rquv va beqarorlikni yengillashtirish, ayni paytda birinchi sinf o'quvchisi bo'lish istagini oshirish, birinchi sinf o'quvchilariga yangi sharoitlarga tez moslashishga yordam berish imkonini beradi. Maktabga tayyorlik nafaqat 6-7 yoshga kelib bolada shakllanishi kerak bo'lgan ma'lum ko'nikmalar to'plamidir.

Ma'lumotlarga ko'ra, maktabning birinchi sinfiga kiradigan bolalarning 22% dan kamrog'ini to'liq sog'lom, deb topilgan. Bu qisman birinchi sinf o'quvchisining tanasi jiddiy stressga tayyor emasligi bilan bog'liq. Shifokorlar, kelajakdagi o'quvchining ota-onasi yangi o'quv yiliga bolaning chiroyli tashqi ko'rinishi, sumka, guldasta kabilar bilan emas, balki bolaning o'zini maktabga tayyorligi haqida o'ylab ko'rishlari lozim:

1. **Farzandingizga shaxsiy gigienani o'rgating.** Agar 1-sinf o'quvchisi qo'llarini muntazam yuvish odatiga ega bo'lsa, bu odat avtomatlashgan bo'lsa, bolada infektsiyani yuqtirmaslik ehtimoli sezilarli darajada oshadi. Bolaga ovqatdan oldin, hojatxonaga borgandan keyin qo'llarini yuvish kerakligi haqidagi fikrni singdirish muhimdir.
2. **Bolaning ovqatlanishini kuzatib boring.** Maktabga tayyorlov guruh bolalarida sog'lom ovqatlanish xulq-atvorini shakllantirish juda muhim, shuning uchun siz uni juda uzoq vaqt davomida arzimas ovqatga moyillikdan himoya qilasiz. Menyudan chipslar, gazlangan ichimliklar, sosiskalar, yarim tayyor mahsulotlar, tez tayyorlanadigan ovqatlarni olib tashlash kerak.Bolada ham ongli tarzda qaynatilgan yoki pishirilgan mahsulotlarni afzal ko'rish fikrini shakllantirish kerak.
3. **Ertalabki mashqlar odatiy holga aylansin.** Maktab o'quvchisining deyarli butun umri o'tirish bilan o'tadi va zamonaviy bolalar ham bo'sh vaqtlarini shu holatda o'tkazadilar. Natijada, skolioz, semizlik kasalliklari paydo bo'lishi ehtimoli ko'payadi. Buni oldini olish uchun bolalarda harakatda bo'lish odatini tarbiyalash kerak. Bu odatni tarbiyalashda shaxsiy namuna ko'rsatish samaralidir (birgalikda sayr, yugurish, musiqaga raqs tushish).
4. **Nafas olish mashqlarini o'rgatish.** Ushbu turdagi mashqlar nafas olish va chiqarishni maromida bo'lishi, shamollash va bolaning asab tizimini mustahkamlash, uning chidamliligini rivojlantirish kabilarda foydalidir.
5. **Aniq kun tartibini shakllantirish.** Bolani kun tartibi rejalashtirilgan bo'lsa, to'g'ri odatlarni shakllantirish va amalga oshirish osonroq bo'ladi. Uy vazifasi... Bola 22 dan kechikmasdan uxlab olishi kerak, uxlash davomiyligi kamida 9-10 soat bo'lishi kerak. Toza havoda ochiq o'yinlar uchun optimal vaqt 2-3 soat bo'lishi maqsadga muvofiq.
6. **Bolada sog'lom ruhiyatni shakllantirish.** Buning uchun oilada psixologik qulaylik hukm surishi kerak. Eng muhimi, bolaning oldida kattalar munosabatlarini tartibga solmaslik va begonalar oldida uning qobiliyatlari haqida yomon gapirmaslikdir. Uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, muvaffaqiyatini har tomonlama rag'batlantirish kerak. Bolani mustaqil bo'lishga o'rgatish, o'z fikrlarini shakllantirishga yordam berish va ular bilan ko'proq vaqt o'tkazish.
7. **Bola sog'ligini zaif tomonlarini aniqlash.** Bolani o'qish vaqtida uning sog'ligiga jiddiy zarar beruvchi holatlarni oldini olish choralarini qo'llash lozim.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Tabiatshunos olim K.A. Timiryazov[8] bunday degan edi: “Hamma narsa to‘g‘risida oz-ozdan bilish kerak va oz narsa haqida hamma narsani bilish kerak”. Inson ongi yoshga qarab o‘sadi. Maktab va bolalar bog‘cha-sining muvofiqlashtirilgan va do‘stona faoliyati bizga o‘quvchilarning moslashuvini baholash imkonini beradi, har bir bola haqida gapirish, unga yordam berishga harakat qilish, bolalar bog‘chasida olib borilgan individual kuzatuvlar asosida yordam berishga harakat qilish bolalar uchun ishimizda ijobiy natijalarga erishish imkonini beradi.

Maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshi - bu “bolalik” deb nomlangan inson rivojlanishining bir davri. Tarbiyachi va boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining ham umumiyligi ko‘p, shuning uchun ularning umumiy nomi - o‘qituvchi-murabbiy.

Faqat ikkala tarafning ham, ota-onalar jamoasining ham qiziqishi maktabgacha ta’lim va boshlang‘ich ta’limning davomiyligi muammolarini chinakamiga hal qilish, bolalar bog‘chasidan boshlang‘ich maktabga o‘tishni bola uchun og‘riqsiz va muvaffaqiyatli qilish imkonini beradi. Eng asosiysi, biz bolani o‘rganishga jalb qilishimiz, majburlamasligimiz kerak.

Foydalanilgan dabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Boshlang‘ich ta’limga bolalarni majburiy bir yillik tayyorlashga bosqich-ma-bosqich o‘tish bo‘yicha chora-tadbirlari to‘g‘risida : Qaror, 2018-yil 8-dekabr, № 999. – Toshkent, 2018.
2. Qodirova F., Toshpo‘latova Sh., A’zamova M. Maktabgacha pedagogika: darslik. – Toshkent : Ma’naviyat, 2013.
3. Hasanboyeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi: darslik. – Toshkent : Ilm ziyo, 2006.
4. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur sarchashmalari, 2017.
5. Qodirova F. Maktabgacha pedagogika : darslik. – Toshkent: Tafakkur nashriyoti, 2019.
6. Hasanboyeva O.U. va boshq. Oila pedagogikasi: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent : Aloqachi, 2007.
7. Asqarova D.Q. Bolalarni maktab ta’limiga tayyorlash metodikasi: o‘quv qo‘llanma. – Namangan, 2020.
8. Jalilova S.X., Aripova S.M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi: kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Faylasuflar nashriyoti, 2013. – 496 b.
9. Inogamova D.R. The importance of intersubject integration in “Biology and geography” lessons // International Journal of Artificial Intelligence. – 2025. – Vol. 5, Issue 1. – ISSN 2692-5206. – American Academic Publishers.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.